

Mən bu zamana sığmazam

Zirvəyə doğru: İlyas - İlahi qüvvə, köməyə gələn

(əvvəli ötən saylarımızda)

İllər ötcək, SSRİ dağılmaq üzrə olanda, torpaqlar bir-bir işğal olunananda sovet dövlətinin qüdrətinə güvənən iqtidar liderləri "böyük qardaşın" ədalətli mövqə tutacağına xalqı inandırmağa, müxalifət liderləri daha irəli gedərək torpaqların işğalı ilə barışmayan xalqı - "Almanlar Moskvağa gəlib çatmışdılar, lakin qələbə sovetlərin oldu" fikri ilə ovundurmağa çalışacaqlar!..

Separatçı qüvvələr partiya, sovet orqanlarını ələ almaqla kifayətlənməyib, hüquq mühafizə orqanlarını da öz oyunlarına qatmışdılar. Həmin dövrdə digər hüquq mühafizə orqanları kimi prokurorluq da erməniləşdirilmişdi. Bütün vilayət üzrə, Şuşa prokurorluğu istisna olmaqla, cəmi 3 nəfər azərbaycanlı işləyirdi. Bunlar vilayət prokurorunun böyük köməkçisi Şahmalı Məmmədov, istintaq bölməsinin böyük prokuroru Qənimət Səfərov və Əsgəran rayon prokurorunun köməkçisi Siyasət Aliyev idi (bir müddətdən sonra ermənilər Siyasət Aliyevi bıçaqladılar).

Başqa sözlə, dövlət tərəfindən müəyyən edilən və sanksiyalaşdırılan, dövlət məcburetməsi ilə təmin olunan normaları həyata keçirməli olan hüquq mühafizə orqanlarının işi iflic vəziyyətinə düşmüşdü.

DQMV (Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti) adlı qurum yarandığı gündən vilayət prokuroru həmişə erməni olmuşdu. Axırncı erməni prokuror Arkadi Babayan artıq öz erməni xislətini gizlətmirdi. O, hətta DQMV sovetinin sessiyasında Dağlıq Qarabağın Ermənistan SSR-ə birləşdirilməsi barədə antikonstitusion qərarın lehinə səs vermişdi.

Azərbaycan rəhbərliyində separatizmə qarşı qəti mübarizə tədbirlərini ilk olaraq Respublika prokuroru İlyas İsmayilov həyata keçirdi.

Belə ki, İlyas müəllim 1988-ci ilin fevral ayında Stepanakertdə (Xankəndi) DQMV-nin rayon şəhər prokurorlarının və ətraf rayonların - Kəlbəcər, Ağdam, Füzuli, Ağcabədi, Laçın, Qubadlı rayonlarının prokurorluğunun əməkdaşlarının iştirakı ilə müşavirə keçirdi.

İ.İsmayilov müşavirədə separatizmi kəskin tənqid etdi.

Bu hərəkətləri SSRİ və Azərbaycan Respublikası konstitusiyasının cinayətkarlarına pozulması kimi xarakterizə etdi. Bu konstitusiyaya pozuntularının qarşısının alınmasında qanunların və əsas qanun olan Konstitusiyanın icrasının təmin olunmasında prokurorluq orqanlarının müqəddəs vəzifəsindən danışdı. Öz çıxışında İ.İsmayilov vilayətin prokurorluq orqanlarının baş verən separatçı hərəkətlərin qarşısının alınmasında, bu konstitusiyaya zidd hərəkətlərin təşkilatçıların mütəlak məsuliyyətə alınmalarını tələb etdi. Vilayət, rayon (şəhər) prokurorlarını bir-bir ayağa qaldıraraq onlardan müəyyən edilmiş vəzifələrini başa düşüb-düşmədiklərini soruşdu. Onlar öz vəzifələrini düzgün başa düşdüklerini və onları layiqincə yerinə yetirəcəklərini vəd etdilər.

Dağlıq Qarabağın Ermənistanla birləşdirilməsi haqqında Ermənistan

SSR Ali Sovetinin qərarının SSRİ Ali Soveti tərəfindən ləğv edilməsi üçün, SSRİ Baş Prokurorluğuna rəsmi təqdimat verdi. SSRİ Baş Prokurorluğunun bu məsləyə ciddi yanaşmadığını görə İ.İsmayilov yenə karyerasını zərbə altına qoyaraq, kollegiya iclaslarının birində, SSRİ Baş prokurorluğu rəhbərliyinin bu sahədə fəaliyyətsizliyini tənqid etdi.

...Müşavirədən bir neçə gün sonra İ.İsmayilov həmin vaxt Respublika prokurorluğunun şöbə rəisi İ.Əsgərovla Yerevan şəhərinə getdi. Ermənistan SSR prokurorluğunda bu məsələ ilə bağlı kollegiya iclası keçirildi. Kollegiya iclasında, hətta, bəzi çıxışlarda iki xalq arasında düşmənçilik yaratmamaq üçün Dağlıq Qarabağın Ermənistanla birləşdirilməsinin müsbət hal olması barədə fikirlər də səsləndi. İ.İsmayilov burada da öz çıxışında qətiyyətlə bildirdi ki, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün pozulmasından söhbət gedə bilməz. Əgər iki xalqın dostluğunu istəyirsinizsə, onların Azərbaycanın tərkibində - Dağlıq Qarabağ vilayətində dostcasına yaşamasını təmin etməliyik.

Müşavirədə söz vermələrinə baxmayaraq DQMV-də fəaliyyət göstərən prokurorluq əməkdaşları separatçıları dəstəkləməyə davam etdirdilər.

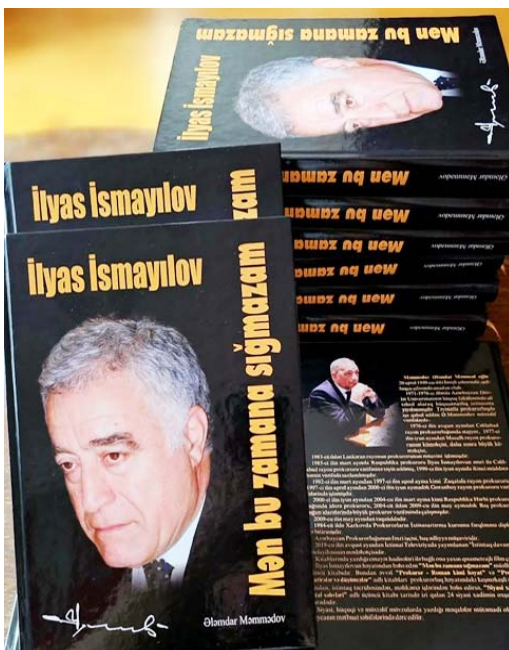
1988-ci ilin mart ayının 14-də Respublika Prokurorluğunun geniş kollegiya iclası keçirildi. İ.İsmayilovun təklifi ilə kollegiyanın qərarına əsasən vilayət prokuroru A.O.Babayan və Martuni rayon prokuroru İ.R.Saakyan tutduqları vəzifələrindən çıxarılaraq prokurorluq orqanlarından xaric olundular. Vilayət prokurorunun müavini K.A.Sarkisyan, Hadrut rayon prokuroru R.A.Davidyan tutduqları vəzifələrdən azad edildilər. İ.İsmayilov Moskva havadarlarının dəstəyinə arxalanan separatçı vilayət rəhbərlərinin bu qərarın yerinə yetirilməsinə hər cür müqavimətini dəf edərək, icrasını təmin etdi.

Belə ki, 1988-ci ilin mart ayında kompromis variant kimi vilayət prokuroru vəzifəsinə Valeri Vladimiroviç Vasilenko təyin edildi (vilayət prokurorunun işdən azad edilməsi və vəzifəyə təyin edilməsi SSRİ Baş prokurorunun səlahiyyətinə aid idi). Qeyd etmək yerinə düşər ki, yarandığı tarixdən ilk dəfə idi ki, vilayət prokuroru qeyri erməni millətindən idi. Eyni zamanda vilayət prokurorunun müavini vəzifəsinə sonralar bir neçə rayonda prokuror işləyən Mübariz Bayramov gətirildi.

Haşiyyə: Moskvanın nümayəndəsi kimi V.Vasilenkonun ədalətli mövqə tutmasından çox şey asılı idi. Bu təyinatdan sonra baş tutan kollegiya iclaslarından birində həmin dövrdə Respublika prokurorluğunun Ümumi Nəzarət şöbəsinin rəisi işləyən İsaخان Vəliyevin təklifi ilə Masallı rayon prokuroru Əzizağa Həsənovun, Kirovabad (Gəncə) şəhər Gəncə rayon prokuroru Mahmud Nəbiyevin, Əli-Bayramlı (Şirvan) şəhər prokuroru El-

dar Sultanovun iştirakı ilə V.Vasilenkonun şərəfinə verilən ziyafətdə Ona Qarabağ həqiqətlərini çatdırmağa çalışırdıq. V.Vasilenko, öz növ-bəsində, Azərbaycanın haqlı olduğunu, qanunların düzgün tətbiq olunmasına çalışacağını əminliklə bildirdi. Təsadüfi deyil ki, ermənilər V.Vasilenkonu Azərbaycana rəğbətdə təqsirləndirir, ona silah tuşlamaqdan belə çəkinmirdilər Bu səbəbdən V.Vasilenko ailəsini Xankəndidə deyil, Şuşada yerləşdirmişdi.

1990-cı ilin avqustunda İlyas İsmayilov Respublika prokuroru vəzifəsindən gedəndən sonra ermənilərin

şikayətləri bəhanəsilə V.Vasilenko da vəzifəsindən kənarlaşdırıldı.

İlyas müəllim bütün erməniləri deyil, separatçıları Azərbaycanın düşməni hesab edirdi. Doğrudan da, erməni millətindən olan bir çox insan özlərini Azərbaycan vətəndaşı hesab edir, separatçılara qoşulmurdu. Məsələn, Milli qəhrəmanımız Əlif Hacıyevin komendant olduğu Xocalı aeroportunun rəisi erməni qadın idi. Bu qadın vəzifəsini vicdanla yerinə yetirir, milliyətindən asılı olmayaraq, hamıdan qaydalara əməl etməsini tələb edir, "saqqallıları" aeroportun ərazisinə buraxmırdı. Bir gecə ermənilər həmin qadının evinə tank vuran qumbara ataraq, iki azyaşlı uşağı və əri ilə birlikdə öldürdülər, evini də yandırdılar.

O, qorxmaz və cəsarətli idi...

İlyas müəllim müşavirədən əvvəl DQMV Partiya Komitəsinin binasında "Təşkilat Komitəsinin" rəhbəri V.Polyaniçko ilə görüşdü. Hərbiyələrin mühafizəsi altında olan V.Polyaniçko vilayət prokurorluğuna BTR-lə getməyi təklif etsə də, İlyas müəllim piyada getməyi qərarlaşdırdı. Şahidlərin deyiyinə görə, İlyas müəllim üzlerini kin-küdurət bürümüş ermənilərin yanından keçərkən hamısı ayağa qalxmış. Həmin dövrdə tam əminliklə demək olar ki, Dağlıq Qarabağda yalnız prokurorluğun hakimiyyəti qalmışdı.

Qasım İsmayilov (indiki Goranboy) RPK-nin birinci katibi işləmiş Əsgər Məmmədovun dediklərindən:

"İlyas müəllim 1990-cı ilin fevral ayında rayona gəldi. Həmin vaxt erməni separatçıları qonşu Şaumyan kənd (indiki Ağcakənd) rayonunda raykom katibini girov götürmüşdülər. O, təhlükəyə baxmayaraq Şaumyan kəndə getdi. Toplaşmış insanların bir çoxu azğınlaşmışdılar. Hətta bizə tərəf daş-kəsək atanlar da var idi. Buna baxmayaraq, İlyas müəllim kütlənin içərisinə girdi və onlarla xeyli söhbət edib, qanun pozuntusunun yolverilməz olduğunu izah etdi".

Haşiyyə: Digər rəhbərlərdən fərqli olaraq İlyas müəllim insanlarla dialoqa girməkdən çəkinmirdi. Onda insanları inandırmaq, qanunlara hörmət etmək, qanun pozuntularından çəkindirmək qəbi-liyyəti çox yüksək idi. Əzəmətli və vüqarlı duruşu, cəsarətli və inamlı danışığı ən çılğın insanları da ram edirdi.

Şahidi olduğum iki hadisəni danışmaq istəyirəm.

6 dekabr 1989-cu ildə Cəlilabad Rayon Partiya Komitəsinin 1-ci katibi Ələsgər Qocamanov və milis rəisi Mətləb Rzayev mitinqçilərin tələbi ilə istefa verdilər. 13 sentyabr 1989-cu ildən 3 ay ərzində davam edən aramsız mitinq və qarşıdurmalardan təngə gəlib, mən də istefa verdim və İmişliyə, evimizə gəldim. Axşam saat 10 radələrində məni telefona çağırıdılar. Respublika prokuroru İlyas İsmayilov idi. Ona məlumat vermədən qərar qəbul edib, postumu tərk etməyə görə məzəmmət edəcəyini düşündüyüm halda, İlyas müəllim qayğılı səsle baş vermiş hadisəni soruşdu. Mən hadisəni müfəssəl danışdı, öz missiyanı başa vurduğumu və artıq işləmək istəmədiyimi bildirdim. İlyas müəllim dedi:

- **Cəlilabaddan MK-ya xeyli adam gəlib, sənin qayıtmağını istəyirlər. Sabah günorta mənim yanında olarsan.**

Şəhərişi günü saat 16 radələrində İlyas müəllimin qəbulunda oldum. İçəri girən kimi durub mehribanlıqla əl uzadıb görüşdü və məni pəncərə ağzına gətirdi. Aşağıda 30-40 nəfər şəxs əllərində plakat, İlyas müəllimin istefasını istəyirdi. O, sakit tərzdə əlini MK binasına tuşlayaraq: - Oradan göndəriblər, - dedi. Sonra aşağı düşüb, mitinqçilərin qarşısına çıxdı. İlk sözü bu oldu ki, o plakatın birində yazmışınız ki, "Qolçomaq oğlu İsmayilov", bildirirəm ki, atam milis işçisi olub və mən körpə olarkən, cinayətkarlarla atışmada həlak olub. Mitinqçilər həmin plakatı dərhal yığışdırdılar.

Sonra İlyas müəllim aksiyaçıları iclas zalına dəvət edib, iki saata yaxın onlarla söhbət etdi. İlyas müəllim suallara ələ məntiqi cavab verirdi ki, insanlarla ələ danışdı ki, sanki onları illərdi tanıyırdı. Aksiyaçıları səhlərinə başa düşüb, razı halda dağılışıdılar.

İlyas müəllim bu hərəkəti ilə xalqla dialoqa girməyin nümunəsini göstərdi. O, yenə məni yanına dəvət edərək bildirdi ki, sabah Mirağa Cəfərquliyev, DİN-nin müavini Nürəddin Yusifovla birlikdə Cəlilabadda gedəcək. Sən də iş yerində ol. Mən baş üstə deyib, şəhərişi günü Cəlilabada qayıtdım.

(ardı var)